

РЕЦЕНЗИЯ

на дисертация „Ескизът в обучението по живопис /за художествените специалности в университета/” на **Диана Лъчезарова Захариева** за присъждане на образователната и научна степен „доктор” в професионално направление 1.3 Методика на обучението /методика на обучението по изобразително изкуство/, докторант в самостоятелна форма на обучение към катедра „Изобразително изкуство” във Факултета по изкуствата, ЮЗУ „Неофит Рилски” с научен ръководител проф. д-р Емил Куков

от **проф. д-р Нина Христова** Петкова, 8.2 и 1.3 (методика на обучението по история на изкуството), катедра „История”, Югозападен университет „Неофит Рилски” – Благоевград

Диана Захариева завършва висшето си образование - специалност “Педагогика на обучението по изобразително изкуство” ОКС „бакалавър“ с отличен успех през 2006 г., в Югозападен университет „Неофит Рилски” Благоевград. През 2009 г. се дипломира по магистърската програма “Педагогика за надарени деца и подрастващи”, с успех от следването “отличен 6,0”, във Факултета по педагогика на ЮЗУ. От 2007 г. е редовен асистент по живопис в катедра „Изобразително изкуство” в ЮЗУ, а от 2011 г. – главен асистент.

Диана Захариева е зачислена за докторант на самостоятелна подготовка в катедра „Изобразително изкуство“, Факултет по изкуствата на 9.03.2011 г. със заповед № 262 /7.03.2011 г. на Ректора на ЮЗУ и отчислена с право на защита на 12.09.2013 г. със заповед № 2052 /13.09.2013 г.

Рецензията се състои от 182 страници основен текст, библиография с други извори и приложение от 206 страници. Основният текст е структуриран в увод, три глави и заключителна

част, включваща изводи, препоръки и заключение. В края на труда са изведени научни приноси според изискванията.

Заглавието съответства на съдържанието на дисертацията. Намирам избора на темата за много сполучлив. Тя е дисертабилна и произлиза от интереса на авторката към същностните проблеми на обучението по живопис в рамките на двете специалности „Педагогика на обучението по изобразително изкуство” и „Промислени изкуства – мода”. Основният научен проблем е усъвършенстване на методите за обучение по живопис с цел да се повиши ефективността от художествено-обучаващия процес. Диана Захариева е избрала ескиза като елемент, чието включване в началните процеси на живописване – като нагледно средство, подлагано на анализ и интерпретация и като творческа работа от страна на самите студенти – трябва според издигнатата хипотеза да развие знания и умения. Бих искала да обърна внимание върху факта, че напоследък обучението в университетите по различни художествени специалности съсредоточава интереса на изследователите. Диана Захариева ползва опита и методическата система на своя научен ръководител и преподавател проф. Емил Куков. Приемственост е налице както в ползваните термини, така и в теоретичните постановки. Но дисертационният труд на Диана Захариева има свои собствени научни приноси и се отличава преди всичко по степен на конкретност. Авторката не се стреми да предложи цяла система на обучение по живопис, а да изследва конкретните позитивни ефекти от комбинацията ескизи, включвана в подготвителната част с премерени и мотивирани методически критерии, както и да анализира студентската продукция и да изведе типове студентски творби. Емпирическото изследване е проведено на достатъчно широка основа, а резултатите са обработени с познаване на статистическите методи и с добре изведени качествени критерии. Чест е за мен, че като критерии докторантката е използвала елементите в структурата на пластическия образ, а аз от своя страна ги ползвам от

дисертационното изследване на Ружа Маринска, защитено преди три десетилетия. Така на практика се получава приемственост в теоретичните постановки на няколко поколения университетски преподаватели.

По отношение на ползвания терминологичен апарат може да се каже, че той отговаря на съдържанието на труда и на избраните обекти на изследване /студентски творби, произведения от историята на живописиста/. Предполагам, че бъдещите рецензенти на труда ще се съсредоточат върху термина ескиз и близките до него термини. Той е достатъчно добре осветлен в труда. В една скоро защитена дисертация в Нов Български университет бе използван термин рисунка-ескиз /като израз на архитектурна идея/, за да се разграничи от други типове рисунка. За съжаление при новия начин на защита на докторски дисертации, не е задължително предварително разпращане на автореферати в сходни институции, университети и научни институти и ние не можем да следим как се развива понятийният апарат по даден проблем и дадена област в съвременната наука.

Задачите, целите, хипотезата са изведени в съответствие с проведеното изследване. Научните приноси съответстват на съдържанието на дисертацията. Библиографията също съответства на съдържанието и на източниците за приложението. Струва ми се, обаче, че тя можеше да се допълни и от още една обособена част, в която да се подредят изворите, откъдето са взети ползваните творби от историята на изкуството. Сериозен принос на дисертационното изследване е специфичното преобразуване на солидните познания по история на живописиста, на рисунката и на ескиза в художествено-педагогическо изследване, базиращо се на интерпретацията на художествения образ. Произведенията от историята на изкуството, използвани от авторката, не заемат позиция на илюстрация към изказани идеи или примери за подражание, а се включват в психологията на творческо-обучаващия процес.

Първа глава разглежда различни аспекти на живописния ескиз, технически, творчески, дидактически. Връзката между ескиз, етюд и завършено живописно произведение е разгледана обстоятелствено както от теоретична гледна точка, така и от позицията на учебните задачи в обучението по живопис. Диана Захариева използва сравнителния метод за извеждане на тези характеристики на ескиза и етюда, които позволяват да се премине към съпоставянията им със студентски ескизни и етюдни творби. Направен е подбор на словесни анализи, подходящи за открояването на качествата на сравняваните творби и чрез тях се търсят евентуални аналогии и разлики между подготвителните ескизи на художници от историята на живописа и студентски ескизи, проучващи натурата. Подборът на ескизите, включени в приложението, е резултат от едно обстойно проучване на Диана Захариева, което само по себе си е принос от историко-художествен характер.

В глава втора са изложени според наложилата се през последните години практика параметрите на дисертационното изследване: обект, предмет, цел, хипотеза, задачи, методи на изследване и критериите за оценка на резултатите. Ще се спра по-обстойно на критериите за оценка на резултатите от целенасоченото педагогическо въздействие в хода на проведената експериментална работа. Резултатите – това са създадените от студентите живописни творби. В изследвания върху живописни произведения винаги е стоял остро проблемът: как да се отчете ефекта от проведени педагогически експерименти, целящи позитивно развитие в живописната творба и изобщо какво представлява това позитивно развитие и как то се разчита в образа. В художествената практика оценките се изразяват с традиционни фрази „много по-добре”, „по-живописно”, „по-артистично” и т. н., но в едно педагогическо изследване е необходима база от теоретични постановки, които да обхващат структурата на художествения /пластическия/ образ и да позволяват градация на

стойности. Като е избрала теоретична система, стъпваща на разбирането, че пластическият образ е структура, която може да се проследи чрез шест пласта /или шест елемента/ - материална въплътеност, фигуралност, конструираност, пространственост, семантика и комуникативност /по Ружа Маринска, Нина Христова и Емил Куков/, авторката се опира на апробирани критерии. Диана Захариева е добавила и един допълнителен критерий „пластична изразителност”, подходящ за интерпретация и оценка на предварителните цветни ескизи, създавани от студентите. Дисертационният труд включва таблица, изготвена на базата на избраните критерии с коефициенти от едно до шест и словесно формулиране на качества и стойности, отговарящи на всяко цифрово изразяване.

Трета глава излага моделът на занятие, по който протичат проведените експерименти, примерните репродукции на ескизи и завършени живописни произведения, които се интерпретират преди практическото живописване и критериите за подбор на тези примерни репродукции. Намирам критериите за подбор на избраните творби за сериозен изследователски и теоретичен принос. В тяхното формулиране проличава солиден опит в областта на теория и история на изкуството и на художествената педагогика. Анализите на резултатите са изложени в таблици.

Научните приноси, формулирани в края на дисертационния труд, са реални и коректно изложени.

Трудът е отразен в достатъчна степен в приложените публикации: пет статии.

1. Статията „Ескизът – фактор за развитие на живописните способности на студентите” /2009г./ излага в синтезиран вид основните параметри на дисертационното изследване и резултатите от начален експеримент, проведен с дванадесет студенти от първи курс на специалностите „Педагогика на обучението по изобразително изкуство” и „Промишлени изкуства – мода”.

2. Статията „Ескизът като средство за оптимизиране на учебния процес по живопис” /2010г./ излага част от експерименталната част на дисертационното изследване, на нивото, на което се е намирало след три последователни академични години и съдържа резултати, потвърждаващи хипотезата, както и част от изводите.
3. Статията „Дидактически и творчески аспекти на ескиза в обучението по живопис” /2011г./ също публикува част от експерименталното изследване, но е съсредоточена върху анализа на студентските ескизи, създавани по време на експеримента. Диана Захариева анализира осемнадесет студентски произведения и откроява три типа. В рецензирания дисертационен труд тези три типа са потвърдени на базата на значително по-голям брой студентски творби.
4. Статията „Възможности за развитие на образното мислене при студенти чрез използване на ескизи в обучението по живопис” /2012г./ е сходна по съдържание с предишната статия, но се разглеждат и анализират други студентски творби, подкрепящи изведената вече типология.
5. Публикацията „Проблемът за пластичната изразителност в студентските ескизи и етюди” /2013г./ би могла да се определи като научна студия, тъй като съдържанието ѝ излага изследователския принос на Диана Захариева в извеждането на критерии за оценка на качествата на студентските творби, формула за изчисляване в числови стойности на сходства и различия в образната им структура, както и таблици с примерни резултати по изведените критерии.

Имам някои препоръки:

1. Подбраните живописни творби, с които Диана Захариева запознава студентите в подготвителния етап са твърде

много на брой към отделните постановки. Критериите на техния подбор би трябвало да бъдат в по-широк текст мотивирани. Извеждането им е в приложението, а не в текста, където също можеше да се включат в съвсем малки размери за информация.

2. При интерпретациите на студентските творби се използват изрази, които в една своя част са разговорни и се ползват в средите на художниците, но в дисертационен труд би следвало да получат по-подходящ нюанс чрез литературна обработка.

Приложението се явява плод на сериозно извършен подбор и база за изработване на методически пособия, което е ценен принос на дисертационния труд.

Авторефератът е оформен според изискванията и съответства на дисертационния труд. Намирам, че научните приноси са формулирани коректно.

Представеният дисертационен труд има научни качества и научни приноси и препоръчвам на членовете на уважаемото Научно жури да присъди на Диана Захариева образователната и научна степен „Доктор” по научната специалност Методика на обучението по изобразително изкуство, професионално направление 1.3. Педагогика на обучението по ... област на висше образование 1. Педагогически науки.

Проф. д-р Нина Христова

21.11.2013г.

